

Innholdsfortegnelse

til

arkivkonsulent G. Tanks indberetning om arkivundersøkelser
vedkommende **eiendomsretten til Fåberg østfjeld.**

	side
Utdrag av matriklene 1665-1723	2
Fortegnelser over statseiendomme.....	2
Hvad dokumenterne inneholder om fiskevandene	4
Bevillingssedler, utstedt af fogderne på engeslåtter, sætre og rydningspladser ..	7
Flytning av sætre i fjeldet.....	9
Skyldsætting af rydningspladse	11
Dokumenter om grænsen mellem Fåberg og Øyer og Fåberg og Ringsaker	15
Utdrag av forligsprotokoller for Fåberg	19
Resumé.....	20

Blå skrift er tekst tilføyd av meg ved avskrift nå. Overskriftene er lagt inn for å kunne lage en innholdsfortegnelse som programvara Word oppdaterer med sidenummer. – Dette er avskrift av Gunnar Tank sin kopi av skrivet til Landbruksdepartementet, som ligg i Riksarkivet (RA/S-5892/K/L0021) – Bokstaven å (aa i den gamle avskrifta) er skreven som å, unntatt i gamle sitat.

15. desember 2014 Jostein Valved

Oslo den 10. april 1927.

Til

Det kongelige Landbruksdepartement.

Skogkontoret.

H e r .

Ad L.D.J.No. 7483 – 1926 S.

I skrivelse av 24de december f. a. har departementet anmodet mig om at foretage arkivundersøkelser til belysning af spørsmålet om, hvem der er eier av en strækning omkring Nævervandet i Fåbergs østfjeld. Under henvisning hertil tillater jeg mig at meddele følgende oplysninger.

Utdrag av matriklene 1665-1723

- I. I Matrikulen av 1665 er protokollert opplysninger om, hvilke sætre der brugtes af gårdbrugerne i Fåberg. Det står her, at Nysæter brugtes til sommerbeite af Lille-berge, Lunde, Hammerseng, Åsen og Rustad, Nordsæteren brugtes av Skjæggestad, Skjellerud, Fagstad, Randgård, Hammer, Breset, Langset, Høstmælingen, Holen og Sundpladsen. Melsjøsæter brugtes af Holme, Berge, Skårsæter, Ersgård og Lysgård. Rinden sæter brugtes av Smestad, Brunlaug, Skinstakrud, Besserud, Balberg, Nordhåve og Håve.

I matrikulen av 1682 findes under en række gårde i Fåberg anført, at derunder brugtes engeslåtter, hvoraf betaltes afgift til kongens kasse. Av Skjæggestad betaltes 2 skilling af en engslåt på 1 læs hø. Af Smestad ligeså. Af Skjellerud 8 skilling for 4 læs hø tilfjelds. Ersgård betalte 2 skilling for 1 læs hø og Randgård 6 skilling for 3 læs hø. Hverken i matrikulen af 1665 eller i matrikulen av 1723 er anført noget om, at de nævnte sætre lå i almenning.

Fortegnelser over statseiendomme

- II. I en del indberetninger om statens eiendomme og almenninger, som er indsendt til Rentekammeret i det 18. århundre findes en skog- og fjeldstrækning i Fåberg østfjeld omtalt som kongens almenning. Jeg nævner her først, at det i den af forstmesterne von Langen ifølge kongelig befaling af 6. august 1737 udarbejdede forstbeskrivelse over Gudbrandsdalens (originalen side 2:) fogderi er anført følgende:

”Faaberg sogn. Ljusgaard. Die gränzte ist in ost an almindirgen wald ..... Schaarsæter, Ertzgaard, Randgaard, Holme, gränzte ist in ost an kongens almindingen ..... Rustaden lieget in Kongsalindingen. und hat kain holtz vor sich. Aasen lieget auch in almindingen und hat kein holtz vor sich. Storberg, die gränzte ist in ost an almindingen wald.

Vesleberg, die gräntze ist in ost an almindingen. Björnstad, die gräntze ist in ost an almindingen. Söndre Hoven, die gräntze ist in ost an almindingen. No. 28. Kongens almindingen wald so diese folgende 9 höfe sich berechtigen Isachstue, Tangerud, Gurustadrud, Besserud, Brunlaug, Nordhaaven, Kölleröe, Balberg, Die gräntze ist dieses waldes in ost an Ringsager, in west an Nordhoven, in syd an Söndre Haaven, in nord Eyr¹ prestegjeld, lieget 1/8 mil auf der ostseite der Lauelbe auf dem Geberge und besteht aus einigen kleinen felsigten bergen und thäleren von guten und mittelmässigen boden, derauf jetzo mit tannen und einzelen furen bewachsen, welche alt und abständig ist. Was in den thäleren steht, kann noch bauholtz und etwas sagetimmer geben: Die länge von ost in west ½ mil. Die breite 3/8 mil.“

Ved gårdene på østsiden af Lågen Balberg Nordhove, Besserud, Skinstakrud, Gurustad, Tangerudstadødegård og Isachstuen er i den samme forstbeskrivelse anført følgende bemærkning: ”Die gräntze ist in ost an almindingen”.

I en skrivelse fra holtzførster Melsheimer til generalforstamtet, datert 28. august 1743, hvorved blev oversendt en fortegnelse over alle gårde i Gudbrandsdalen, findes også innført bemærkninger om de i dette fogderi beliggende skoge. Under Fåbergs prestegjæld findes her anført under no. 14 en skog, kaldet alminding 1200 ruters ([originalen side 3:](#)) længde og 800 ruter bredde. Denne skog opgaves at kunne blive delt i 30 dele.

For at indskjærpe lovbogens bestemmelser om hugst i almenningsskoge sendte Rentekammeret den 12. oktober 1754 en cirkulærskrivelse til fogderne søndenfjelds. Ved skrivelse av 3. april 1756 anmodede Rentekammeret fogderne søndenfjelds om at indsende nøiagtige og tilforladelige efterretninger om hvilke almenninger og deres skoge, som i ethvert fogderi befantes, ved hvilket navn de kaldtes og hvem der sig samme hidindtil havde tilholdt. Desuden skulde opgives, om nogen havde kongeskjøde på sådane almenninger. Ved Rentekammerets skrivelse af 29. mai 1756 anmodes fogdene søndenfjelds om at optage tingsvidner over, hvor meget tømmer måtte være hugget ulovlig i bygdealmenningerne. Rentekammeret mente, at 3 – 12 – 6 måtte anvendes på alle almenninger hvadenten de kaldtes bygde- eller kongens almenninger. Almenningerne skulde fredlyses mod hugst til salg og det ulovlig huggede tømmer arresteres. I henhold til denne ordre indsendte foged Pram i Gudbrandsdalen den 11. oktober 1756 en del tingsvidner, som han hadde ladet afholde til oplysning om almenningerne i hans fogderi. Jeg vedlegger avskrift av det tingsvidne, som blev avholdt i Fåberg den 18. juni 1756.²

I en fortegnelse over alle de matrikulerede gårde, pladser og almenninger i Gudbrandsdalens fogderi, der er datert 31. marts 1761 og undertegnet av foged Pram, findes følgende bemærkning under Fåberg prestegjæld: ”Almindinger er ingen av de matrikulerede under Faaberg prestegjæld, skjønt jeg mener, at der ved Skjelbred, som grænser til Lands prestegjæld, og Aastedalen, som grændser til de hedemarske sætre, måtte være alminding. Sammesteds er liden eller ingen duelig skov. Dog faar sæterfolkene der det, de behøver. Naar hertil kommer for de matrikulerede fiskevande 7 ½ skilling 6 ¼ ([originalen side 3a:](#)) lispund. Hans Majestæt tilhørende, bliver Faabergs fulde matrikulskyld 128 skilling 16 ¼ lispund.”

I den samme fogeds fortegnelse over kongens gods i Gudbrandsdalens fogderi, datert 1. april 1761, er under overskriften ”kongens almindingssskove” anført følgende: ”2. 3. Faaberg og Øier

---

¹ Eyr er det samme som Øier. ([Tanks første fotnote, side 2](#))

² Bilag no. 1. ([Tanks fotnote 1 på side 3](#))

sogne, er ingen matrikulert almindning, ligesom der ei heller skal være i fjeldmarkerne nogen duelig skov.”

Rentekammeret anmodede i skrivelse af 14. mai 1768 Generalforstamtet om at indsende fortegnelser over alle almenninger i Norge være sig såvel de virkelige forbeholdne kongelige almenninger, som de såkaldte bygdealmenninger. Forsåvidt en eller annen anså sig for eiendomsberettiget til almenningerne skulde opgives, efter hva adkomst de dertil anså sig berettiget.

Generalforstamtet tilskrev 3. juli 1768 samtlige holtzførstere og anmodet dem om efter indhentet forklaring fra distriktets foged at afgive en sepcifikation og beskrivelse over alle de i det ham anfortroede distrikt værende såvel kongelige forbeholdne og solgte, som de såkaldte egentlige bygdealmenninger og sådanne strekninger, som efter rimelig formodning kunde ansees for kongens almenning, men af bønderne holdtes for sameieudmark. I hanhold til denne ordre indløb der fra holtzførster C. Knoph en skrivelse til generalforstamtet, dateret 7. oktober 1768. Af denne hidsættes her følgende: ”Hvad nu derimod søndre Gudbrandsdalen angaar, da vil de daværende almenningers strækning efter derom indhentet efterretning og min underdanige formening ungefær blive saaledes nemlig: Faabergs almindingen paa østre side av sognet, hvor Aalsfjerdings sætrer, skal omtrent neden ved bygden være 1 ¼ mil lang og bred op til fjeldet, hvor Øier og Ringsakers almenninger sammenstøder 1 ½ mil , hvor længden øverst bliver ¾ mil paa østre side mod Torpens ([originalen side 3b:](#)) anneks, Lands prestegjæld er af lengde 1 ½ til 1 ¾ mil, bredden 1 mil, sammesteds bredere og sammesteds smalere.

I foged Lyngs beskrivelse, optagen i årene 1800 til 1801 over de usolgte kongelige almenninger i Gudbrandsdalen, findes ligeledes opført en almenning i Fåberg på østsiden af Lågen. Jeg skal her ikke indtage nogen afskrift af foged Lyngs beskrivelse af denne almenning, men tillader mig at vedlægge et eksemplar af den i 1923 trygte og av mig udgivne beskrivelse (med håndskrift tilføyd: se især side 12). Jeg henviser til beskrivelsen side 9.

I fortegnelserne over statens gods, der blev udarbeidet og trykt i 1820-årene og 1840-årene forekommer ikke nevnt nogen almenning i Fåberg.

Hvad dokumenterne inneholder om fiskevandene

III. Fiskevandene.

Der findes på østsiden af Lågen i Fåberg fjeldmark flere fiskevand. Det ene av disse er Reinsjøen, der ([originalen side 4:](#)) blev solgt af kongen i 1726. Om denne sjø henvises til min trykte fremstilling: ”Reinsjøen i Øier og Faaberg”. Som følge heraf medtager jeg ikke her udførlige oplysninger om dette fiskevand, uden forsåvidt det er nødvendig for at belyse et andet fiskevand Melsjøens retsforhold.

I matrikulen af 1723 er under Fåbergs prestegjæld opført følgende almenningsfiskevande: ”1. Reene. Bruges af Hoven og Smedstads besiddre. Deres kongelige majestæt tilhørig. Ørretfiskeri af nogenledes værdi. Beliggende i øst fra Faaberg prestegjæld 2 mile tilfjelds. Ny skyld: 2 skind. 2. Mensjøen (= Melsjøen). Bruges af en del i Aalsfjerdings, deres kongelige majestæt med bygsel tilhørig. Ørretfiskeri af nogenledes værdi. Beliggende østenfor Aalsbygden. 2 mile tilfjelds. Ny skyld: 2 skind.”

I en fortegnelse over kongens jordgods i Gudbrandsdalen fogderi for året 1726 er under Fåbergers prestegjæld opført ”almenningsfiskevandene Rena og Melsjøen”. Ved det første fiskevand står opført som køber på den afholdte auktion: Tord Smestad på egne og interessenternes vegne og det tilføies, at køpesummen 71 rd. var betalt den 28de oktober 1726. Ved Melsjøen, 2 skind er opført, at Ellev Skår m.fl. havde budt 90 rd., men at denne sum ikke var betalt. Denne fortegnelse er underskrevet af foged Stenersen den 7de mai 1727 og påtegnet av W. de Tonsberg den 23de august 1727.³

I en fortegnelse over det, som af kongens jordgods i Gudbrandsdalens fogderi på den allernådigst anordnede auktion enten ikke blev afhændet eller solgt eller og af køberne ikke førend årets udgang 1726 bleven betalt, hvor over landsskyld og tage for samme Deres kongelige majestæt allerunderdanigst skude beregnes i henhold til Rentekammerets ordre af 18. januar 1727, forekommer følgende fiskevand nævnt som kongens: ”Melsjøen, 2 skind. Vivelen ½ skind⁴ (originalen side 5:) og Sjøen 3 skind. Denne fortegnelse er dateret og underskrevet av foged Stenersen den 7de oktober 1717⁵. Fiskevandene Reinsjøen, Melsjøen, Vivelen og Skiøen blev alle tilført Gudbrandsdalens matrikul og fortegnelsen over kongens eget beholdne gods 1726 i henhold til Rentekammerets skrivelse av 9de februar 1726⁶.

Disse fiskevandene Reina og Melsjøen stod efter denne tid stadig i matrikullen og Melsjøen opførtes som kongens gods⁷. I beregningen over afgiften af de uskyldsatte almenningfiskevand i Gudbrandsdalens fogderi for året 1727 er under Fåberg sogn opført følgende: ”Vismoen og Lunken, hvoraf svares en aarlig afgift 8 skilling, tilkommen 1725. Skjeldbredkjernet, Bjørktjernet, Hindosen, Ertzkjernet og Dyngen. 16 skilling, tilkommen 1721.”⁸

Ingen av disse sidstnævnte fiskevand er beliggende i Fåberg østfjeld.

Flere gårdbrugere i Fåberg ansøgte 10. juni 1767 Rentekammeret om, at der måtte blive anlagt sag til mortifikation af de af fogden i Gudbrandsdalen på fiskevand i kongens almenning i Fåberg utstedte bygselsedler⁹. Foged Pram afgav 10. august 1767 en erklæring om sagen. I hans skrivelse er også nevnt, at Melsjøen var et matrikuleret fiskevand i almenningen i Fåberg¹⁰. Amtmand Petersen anbefalede i skrivelse av 15. august 1767 til Rentekammeret, at bygselsedlerne på fiskevandene i Fåberg overensstemmende med N. L. 5-11-1 blev mortificeret ved rettens hjælp¹¹. Rentekammeret bestemte i skrivelse av 29. august 1767, at de udfærdigede bygselsedler på fiskevand i Fåberg kongelige almenning ved lov (originalen side 6:) og dom skulde søges underkjent og mortificeret¹².

---

³ Bilag no. 5 ved antegnelse til Gudbrandsdalens fogderegnskaper for 1726. (Tanks fotnote 1 på side 4)

⁴ Vivelen ligger i Fåberg vestfjeld. (Tanks fotnote 2 på side 4)

⁵ Bilag no. 6 ved antegnelse til Gudbrandsdalens fogderegnskaper for året 1726. (Tanks fotnote 1 på side 5)

⁶ Bilag no. 1. ved Gudbrandsdalens fogderegnskab for 1726. (Tanks fotnote 2 på side 5)

⁷ Reina blev udeladt af fortegnelsen over kongens gods fra og med 1727, da den var solgt. Så skede derimod ikke med Melsjøen. (Tanks fotnote 1a på side 5)

⁸ Bilag no. 35 ved Gudbrandsdalens fogderegnskab for 1727. (Tanks fotnote 3 på side 5)

⁹ Bilag no. 2. (Tanks fotnote 4 på side 5)

¹⁰ Bilag no. 3. (Tanks fotnote 5 på side 5)

¹¹ Bilag no. 4. (Tanks fotnote 6 på side 5)

¹² Bilag no. 5. (Tanks fotnote 1 på side 6)

I en anden Rentekammerskrivelse av 29de august 1767 til amtmænd Petersen udtaltes videre, ”at Faaberg almue ikke kunde formenes tilladelse til at fiske i de fiskevand, som den kongelige almenning i Faaberg befindes”¹³.

Ved sorenskriverens dom af 16de februar 1769 blev en række bygsesedler på fiskevand i Fåberg mortificerede. Blant disse bygsesedler var også en bygseseddel av 4de oktober 1752 på Melsjøens fiskevand¹⁴.

Bygselsprotokollen for dette år mangler, hvorfor der ikke kan skaffes nogen afskrift af denne bygseseddel fra 1752. Bønderne i Ålsfjordingen har siden den tid hvert år betalt landskyld af Melsjøen, der også fremdeles er indført i jordebogen for søndre Gudbrandsdalen¹⁵.

Der indløb i tiden efter dommen af 1769 flere ansøgninger til Rentekammeret om at få købt Melsjøen og andre fiskevand i Fåbergs almenning. Således indsendte Ole Fagstad, Ole Bjørstad m.fl. den 4de juli 1772 en ansøgning til kongen om at få købt Melsjøen, Mogsjøen, Kolkbjerg og Nevla for 100 rd.¹⁶ Amtmanden anbefalede i skrivelse av 31te oktober 1772, at fiskevandene tilligemed elven Stuve blev bortsolgt ved offentlig auktion.¹⁷ I en anden skrivelse av 3. november s.a. til Rentekammeret oplyste amtmænd Holck, at skattene af disse fiskevand for længe siden ”var reparerede efter matrikulskylden paa samtlige beboere af Aalsfjordingen, som bruger og benytter sig af samme”¹⁸. Rentekammeret resolverede den 21. november 1772, at fiskevandene skulde forblive usolgt til fælles brug og nytte for den brugsberettigede almue nod, at der af skyldsætningen ligesom forhen årlig blev betalt de kongelige skatter.¹⁹

(Originalen side 7:) Under 11. april 1796 ansøgte Peder Hammerseng, Asbjørn Skårset og Niels Storborge kongen om at få forpagtet Melsjøen og Mogsjøen i Fåberg med de frarindende elve, som de stadig havde benyttet.²⁰ Lensmand Flifleth afgav den 11te juni 1796 en erklæring om brugen af disse fiskevand i Fåbergs kongealmenning.²¹ Den konstituerede foged B. Plesner kunde i skrivelse av 11. juli 1796 ikke anbefale ansøgningen om forpagtning.²² Amtmand Sommerfeldt erklærede i skrives af 15de s. md., at dette fiskeri i almenningen uten tvil ifølge norske love 5-11-1 måtte forblive til fælles brug for de gårde, som hidindtil havde benyttet samme og svaret skat deraf, hvorfor ansøgningen efter hans mening ikke kunde komme i betragtning.²³ Rentekammeret nægtede i skrivelse af 6. august 1796 at indvilge ansøgningen da fiskevandene var beliggende i Fåberg kongealmenning. Med disse vande skulde forholdes efter lovens 5-11-1.²⁴

---

¹³ Bilag no. 6. (Tanks fotnote 2 på side 6)

¹⁴ Bilag no. 7. (Tanks fotnote 3 på side 6)

¹⁵ Se jordbog for Søndre Gudbrandsdalens fogderi 1913, trykt i G. Tank: Særskilt skyldsætning af almenninger”, side 117 og 119 (Tanks fotnote 4 på side 6)

¹⁶ Bilag no. 8. (Tanks fotnote 5 på side 6)

¹⁷ Bilag no. 9. (Tanks fotnote 6 på side 6)

¹⁸ Bilag no. 10. (Tanks fotnote 7 på side 6)

¹⁹ Bilag no. 11. (Tanks fotnote 8 på side 6)

²⁰ Bilag no. 12. (Tanks fotnote 1 på side 7)

²¹ Bilag no. 13. (Tanks fotnote 2 på side 7)

²² Bilag no. 14. (Tanks fotnote 3 på side 7)

²³ Bilag no. 12. (Tanks fotnote 4 på side 7)

²⁴ Bilag no. 15. (Tanks fotnote 5 på side 7)

Peder Hammerseng, Christen Rustad og Asbjørn Holme ansøgte 5. februar 1803 om at få kjøbt fiskevandet Melsjøen samt Oset, Stuvén kaldet. Amtmand Sommerfeldt mente, at denne ansøgning ikke kunde indvilges, da den øvrige almue, som ifølge 5-11-1 var berettiget til fiskeri deri, derved blev fornærmet.²⁵ Foged Lyng udtalte i skrivelse af 10. marts 1803, at da disse fiskevand lå i Fåbergs østre sides kongealmenning, hvirudi den del af Fåberg sogn, som kaldes Ålsfjerdings, havde brugsrettighed, kunde ansøgningen ikke indvilges.²⁶ Rentekammeret afgjorde i skrivelse av 9. april 1803 sagen overensstemmende med amtets og fogdens indstilling, hvorfor der intet salg fandt sted. ([her er satt inn fotnote 7 en gang til, trolig feil](#))

Af forligsprotokollen for Fåberg fremgår, at ([originalen side 8:](#)) Peder Buul med øvrige sætrende på Melsjøen og Nysæteren til den 1. oktober 1810 havde indkaldt Christen Bakke og Ole Hindklev, fordi de i år i høst hadde fisket i Melsjøen, hvor de aldrig før hadde fisket. Partene mødte, men da de ikke kunde forliges, blev sagen hanvist til retten.²⁷ Sagen kan ikke sees at være inkamneret for retten.²⁸

Bevillingssedler, utstedt af fogderne på engeslatter, sætre og rydningspladser

IV. Bevillingssedler, utstedt af fogderne på engeslatter, sætre og rydningspladser i Fåbergs østre almenning.

Under åstedssag i 1701 mellom oberst Georg Reichwein og 3 bønder af Fåberg om et merke og skifte mellem Øier og Fåberg blev af retten udlagt følgende: ”saa de af os paa denne tid ved saadan forfarelse, opmaaling og besigtelse ikke andet kan ansees end samme sætre og de indhegnede løkker jo maa være udi kongelig majestæt almenning beliggende og paa Faabergs side angrænsende”.²⁹

Foged C. Pram udstedte 16. september 1748 en bevillingsseddel til Even Vilhelmsen på rydning og bygning i kongens almenning ved Afskåken fiskevand.³⁰

Foged Coldevin udfærdigede 5. juli 1706 en bevillingsseddel, tinglæst samme dag, til Jon Evensen Dallerud på en markeslet, kaldet Fuskerud i almenningen.³¹

Foged Pram fornyede og bevilgede 14. juli 1747 Johannes Iversen Holme under hans gård Store Kvandalens sætre og sæterkve mod årlig afgift.³²

16. februar 1748 blev af foged C. Pram meddelt Tollef Larsen tilladelse til på Finsveen udi almenningen at rydde og optage noget engeland til plads, som med tiden ([originalen side 9:](#)) kunde blive et skattebol.³³

---

²⁵ Bilag no. 16. ([Tanks fotnote 6 på side 7](#))

²⁶ Bilag no. 17. ([Tanks fotnote 7 på side 7](#))

²⁷ Forligsprotokol for Fåberg no. 1 side 603 ([Tanks fotnote 1 på side 8](#))

²⁸ Bilag no. 18 ([Tanks fotnote 2 på side 8](#))

²⁹ Kommisjonsakt 1756-1760, side 215. ([Tanks fotnote 3 på side 8](#))

³⁰ Bilag no. 19. ([Tanks fotnote 4 på side 8](#))

³¹ Bilag no. 20. ([Tanks fotnote 5 på side 8](#))

³² Bilag no. 21. ([Tanks fotnote 6 på side 8](#))

Bevillingsseddel på havning og sætring på Nysæter under Åsen blev af fogden udstedt 17de februar 1749.³⁴ Tilladelse til at bruge en sæterløkke på Nordsæteren blev af foged C. Pram meddelt Torkild Holen den 16de februar 1750 mod betaling af 4 skilling årlig til kongens jordebog.³⁵ Et ombytte af Nysæter og Nordsæter mellem Åsen og Skjellerud blev approberet af foged Pram ved en seddel af 24. februar 1750.³⁶

Tilladelse til å bruge Faskerud engeslåt og sæterløkke på Nordsæteren blev meddelt Peder Dallerud under 5. oktober 1753. Mod P. Dalleruds nye indhegning på Nordsæteren blev ved denne seddels tinglysning den 6. oktober 1723 protestert af Ole Fagstad.³⁷

I kommissionsakten 1756-1760 om grænsen mellem Ringsager og Fåberg blev fremlagt en erklæring, datert 30. juli 1756 undertegnet av 3 husmænd, C. Mouritzen, Gunder Iversen og Per Carlsen om, at de den 6. juli s.a. var gået tilfjelds i almenningen, hvori 2 prestegjæld Fåberg og Øier har sine sommersætrer. Denne erklæring indeholder oplysning om, at der i denne trakt i Fåberg fantes følgende sæterer med tilføielse om, hvilke gårde det var som brugte disse. Disse sætre var følgende: 1. Kvandalen. Der sætrer, a. Suttestad, b. Holme, Paul. c. Hage, Siver, d. Hage, Lars. f. Bakke. g. Ånnerud. h. Lillebakke. i. Fluxrud. j. Galterud. k. Jørlien. m. Sæter. n. Lille Bolstad. 2. Nordsæteren. a. Lysgård. b. Lillehammer, Valentin. c. Lillehammer, enken Bol. d. Sorgendal. e. Skinstadrud. f. Sundgården. g. Bjørstad. h. Skjæggestad, Hans T. i. Skjæggestad, Hans Nilsen. ([originalen side 10:](#)) j. Fagstad. k. Randgård. l. Holen. m. Langset, Even. n. Langset, Christian. o. Langset Ole. p. Dallerud, q. Roverud. r. Høstmellingen. s. Røslie. t. Bredset. u. Hindklev. v. Åsen. 3. Grøtåsen. a. Skoug. b. Balberg. c. Smestad, Erik. d. Smestad, Christen. 4. Nysæteren. a. Lunde. b. Hammerseng. c. Moen. d. Skjellerud. e. Rustaden. 5. Rena. a. Nedre Sørhåve. b. Gjettestad. c. Øvre Sørhåven. d. Sørhoven. f. Sørhoven. g. Nordhoven. h. Nordhoven. i. Brunlaug. j. Besserud. k. Smerud. l. Isakstuen. m. Gjettestad. 6. Melsjøen. a. Skårset. b. Ersgård. c. Ersgård. d. Holme. e. Storberge. f. Storberge. Til sammen på disse 6 Fåbergsætre findes 63 sætrende gårder.

Foged Pram opførte i en fortegnelse af 1756 over engeslåtter og sæterløkker i almenningen tilfjelds i Fåberg sæterløkker under gårdene Lille Bolstad, Fluksrud og Dallerud.³⁸

Foged C. Pram udstedte den 18. juni 1757 bevillingsseddel til gården Bakkes opsidder på en sæterløkke under Kvandalssæteren.³⁹

Lars Amundsen fik den 11. juli 1752 en tilladelse af foged Pram til at rydde i Lille Kvandalen.⁴⁰ Det må mærkes, at bevillingssedler, udstedt af fogden på rydning i sætermarker, når sæterbrugene protesterer derimod, måtte ansees ulovlige på grund af bestemmelsen i 3-15-8 om, at der ikke må ryddes i sætrene. At slike rydningssedler blev underkendt, var i og for sig intet bevis for, at strækningen ikke var kongelig almenning. De oplysninger, som disse dokumenter indeholder om, at sætrene var almenningssætre, kan derfor bruges som almenningsbevis, selv om rydningen er opgivet på grund av sæterbrugernes protest. Med dette for øie må man læse

---

³³ Bilag no. 22. ([Tanks fotnote 1 på side 9](#))

³⁴ Bilag no. 23. ([Tanks fotnote 2 på side 9](#))

³⁵ Bilag no. 24. ([Tanks fotnote 3 på side 9](#))

³⁶ Bilag no. 25. ([Tanks fotnote 4 på side 9](#))

³⁷ Bilag no. 26. ([Tanks fotnote 5 på side 9](#))

³⁸ Bilag no. 27. ([Tanks fotnote 1 på side 10](#))

³⁹ Bilag no. 28. ([Tanks fotnote 2 på side 10](#))

⁴⁰ Bilag no. 29. ([Tanks fotnote 3 på side 10](#))

foged Prams skrivelse af 8. januar 1759 til provst N. Stockfledth.⁴¹ Niels Amundsen, Lars Amundsen⁴² og Knud ([originalen side 11:](#)) Gudmundsens ansøgning til kongen, dateret 6. april 1759⁴³ og sorenskriver Sommerfelts skrivelse til Rentekammeret, dateret 28. september 1759.⁴⁴

Foged C. Pram meddelte 16. februar 1760 Ole Fagstad bevilling til å benytte en sæterløkke på Nordsæteren.⁴⁵ 16. februar 1761 fik Johannes Larsen fra Langset tilladelse til at rydde og bygge på et sted i den almenning, som er underliggende Ålsbygden, kaldet Thorbjørnsring.⁴⁶ 18. februar 1762 fik gården Bakkes beboer Ole Pedersen bevillingsseddel af fogden på en sæterløkke på Kvandalssæteren. Even Villumsen fik 3. desember 1765 et rydningsbevis af fogden på et sted i Afskåkeliien indtil Nevlen med Spiten opefter til Storbrænden på den søndre side Speelen, såvidt samme uden disput henhørte til Gudbrandsdalens fogderi.⁴⁷

3. oktober 1763 utstedte foged J. A. Pram en bevillingsseddel på høslåt omkring Sjøseteren og i Åstedalen. 16. februar 1864 gav den samme foged Erik Pedersen Sørhove tilladelse at bruge høslåtter omkring Grøtåsbekken mod årlig betaling af 2 skilling til kongens jordebog og 14. februar 1765 fik Iver Annerud sammen med Tosten Øfstedal tilladelse til at bruge høslåtter i kongens almenning fra Mjogsjøosen til øverst på Annerudhaugen på begge sider af elven med betaling af 8 skilling til kongens jordebog.⁴⁸

22. november 1780 fik Mikkel Ingebretsen fogdens tilladelse til at rydde og bygge på Afskåkeliien i kongens almenning til Fåberg prestegjæld.⁴⁹

Efter 1780 kan det ikke sees, at fogdene i Gudbrandsdalen har utstedt bevillingssedler på slåtter og sætre i Fåbergs østre almenning, men gårdbrugerne fortsatte at bruge sine slåtter og sætre i kraft af sine hjemmelsbreve og hevd.

([Originalen side 12:](#)) I 1828 indkom der til kongen en ansøgning fra mænd i Fåberg om tilladelse til at rydde i Åstedalens almenning mellom Østerdalen, Fåberg og Øier, der antoges at være staten tilhørende.⁵⁰ Denne ansøgning blev avslået ved kongelig resolution af 11. august 1828, da men ikke fandt, at der fortiden burde tillades nogen rydning, før det var avgjort, hvorledes skulde forholdes med almenningene, enten de skulde selges eller ikke.⁵¹

Flytning av sætre i fjeldet

V. Sæterflytninger i Fåberg østre almenning.

Ole Larsen Suttestad og Asbjørn Pedersen Randgård indsendte den 26. februar 1765 til Rentekammeret en ansøgning om tilladelse til at have sin sætermark i den kongelige almenning

---

⁴¹ Bilag no. 30. ([Tanks fotnote 4 på side 10](#))

⁴² Smlgn.norsk ekstrakt-menorial-protokol 1759-1766, no. 228. ([Tanks fotnote 5 på side 10](#))

⁴³ Bilag no. 31. ([Tanks fotnote 1 på side 11](#))

⁴⁴ Bilag no. 32. ([Tanks fotnote 2 på side 11](#))

⁴⁵ Bilag no. 33. ([Tanks fotnote 3 på side 11](#))

⁴⁶ Bilag no. 34. ([Tanks fotnote 4 på side 11](#))

⁴⁷ Bilag no. 35. ([Tanks fotnote 5 på side 11](#))

⁴⁸ Bilag no. 36. ([Tanks fotnote 6 på side 11](#))

⁴⁹ Bilag no. 37. ([Tanks fotnote 7 på side 11](#))

⁵⁰ Bilag no. 38. ([Tanks fotnote 1 på side 12](#))

⁵¹ Bilag no. 39-40. ([Tanks fotnote 2 på side 12](#))

til Fåberg på et sted, kaldet Angkjernet eller Svartåsen, fordi nybyggerne havde nedsat sig i nærheden af deres gamle sætre til fortrængsel.⁵² Denne ansøgning blev af Rentekammeret den 15. juni 1765 oversendt til generalforstamtet til undersøgelse. Holzførster C. Knoph afgav den 13. september 1765 en betenkning til Generalforstamtet om denne ansøgning om tilladelse til at oprette sæterbolig i Fåbergs almenning.⁵³ Generalforstamtet anbefalede i en skrivelse af 18. oktober 1765 til Rentekammeret, at ansøgningen blev indvilget på visse vilkår.

Generalforstamtet mente, at de gamle sætre og slåtteløkker, som supplikantene mod årlig afgift havde haft, ikke burde udlægges til almenningen således som amtmanden havde foreslået, men burde bygsles til andre gårdbrugere.⁵⁴ Rentekammeret bifaldt i skrivelse af 2. november 1765 Generalforstamtets forslag om, at sæterflytning skulde tillades, hvis ingen derved blev fornærmet.⁵⁵ Rentekammeret skrev også den 31. maj 1766 til amtmanden i Oplands amt, at almuens sæterbrug i almenningerne ikke måtte indskrænkes ved forbud mot sæterflytning eller på anden måde. Den, som ([originalen side 13:](#)) anså sig fornærmet ved andres sæterflytning, havde adgang til at forelægge sagen for domstolene.⁵⁶

Efterat Ole Suttestad og Asbjørn Randgård havde flyttet sin sæter til Svartåsen, indsendte flere andre gårdbrugere i Fåberg, der anså sig fornærmet herved, en ansøgning til Rentekammeret, dateret 16. juli 1768, om at måtte få beholde sine gamle sætre og sæterhave uden at blive hindret deri af Ole Suttestad og Asbjørn Randgård.⁵⁷ Amtmand Holck afgav den 25. december 1768 en betænkning til Rentekammeret om sagen. Han mente, at Ole Suttestad og Asbjørn Randgård enten måtte udlægge sine gamle indhegninger eller fravige sin nyanlagte sæter. De to gårdbrugere kunde ikke være berettiget til både at beholde sin gamle sæter og desuden anlægge en ny sæter andetsteds.⁵⁸ Rentekammeret erklærede sig i en skrivelse af 14. januar 1769 enig med amtmanden i, at den gamle sæter ifølge Rentekammerets skrivelse af 2. november 1765 måtte udlægges. Sæterflytningen kunde derimod ikke være nogen til fornærmelse eller stridende mod loven.⁵⁹

Asbjørn Randgård beholdt imidlertid sin forrige sæterløkke. Dette blev indberettet av amtmand Holck indberettet til Rentekammeret i en skrivelse af 4. juni 1776.⁶⁰ I 1776 ansøgte Iver Lysgård kongen om tilladelse at flytte sin sæter fra Nordsæteren til Ankjernet, hvor det skulde være bedre plads.⁶¹ Amtmand Holck anbefalte imidlertid i sin skrivelse af 3. desember 1776 ikke indvilgelse af denne sæterflytning, fordi vedkommende allerede havde en god sæter og flytningen vilde blive mange gårder til fortængsel.⁶² Overensstemmende med denne indstilling blev ansøgningen nægtet indvilgelse ved Rentekammerets skrivelse av 21. december 1776.

([Originalen side 14:](#)) Iver Lysgård ansøgte 20. juni 1777 kongen om tilladelse til å flytte sin sæter i almenningen henimod et sted, kaldet Malfrueåsen og Ole Suttestad og Asbjørn Randgård

---

⁵² Norsk ekstrakt-memorialprotokol 1757-1766 no. 668, jfr. no. 741 ([Tanks fotnote 3 på side 12](#))

⁵³ Bilag no. 41 ([Tanks fotnote 4 på side 12](#))

⁵⁴ Bilag no. 42 ([Tanks fotnote 5 på side 12](#))

⁵⁵ Bilag no. 43 ([Tanks fotnote 6 på side 12](#))

⁵⁶ Bilag no. 44 ([Tanks fotnote 1 på side 13](#))

⁵⁷ Bilag no. 45 ([Tanks fotnote 2 på side 13](#))

⁵⁸ Bilag no. 46 ([Tanks fotnote 3 på side 13](#))

⁵⁹ Bilag no. 47 ([Tanks fotnote 4 på side 13](#))

⁶⁰ Bilag no. 48 ([Tanks fotnote 5 på side 13](#))

⁶¹ Bilag no. 49 ([Tanks fotnote 6 på side 13](#))

⁶² Bilag no. 50 ([Tanks fotnote 7 på side 13](#))

påtegnede ansøgningen, at de ønskede sådan flytning.⁶³ Amtmand Holck skrev 5. august 1777, at der intet vidste til hinder for det ansøgte.⁶⁴ Rentekammeret meddelte den 23. august 1777, at ansøgningen ikke kunde tilståes, da loven ikke tillod at forandre sæter, hvorfor det derfor måtte forblive ved det forrige.

Hans Skjæggestad ansøgte 8. juni 1779 Rentekammeret om tilladelse til å oprette et seterbol i kongealmenningen ved Åsenden eller Madfarhaugen. Han hadde tidligere en hjemmesæter, Nordsæteren, som ikkje var tilstrekkelig, men kun mådelig og indkneben.⁶⁵ Amtmand Holck anbefalede ansøgningen i skrivelse av 14. august 1779.⁶⁶ Rentekammeret tillod i skrivelse af 1779, at flytningen fandt sted på betingelse af, at det ikke var andenmand til skade, og at han nedlagde en sæter, han hidtil i almenningen havde benyttet sig af.⁶⁷

Forud for et forlig, indgået for forligelseskommisionen i Fåberg den 12. august 1797 om en del indhegninger i skogen, blev protokollert, at Thomas Bjørstad, Johannes Lilleberget og Christian Lunde i almenningen havde anmasset sig hver 2 sæterboliger.⁶⁸

Skyldsætning af rydningspladse

VI. Skyldsætning af rydningspladser i og udenfor Fåbergs østre almenning.

Ved lagmand Jørgen Philipsens dom af 27. juni 1687 blev grænsen for Lysgård og flere gårders sameieskog mod Sjøsetermarken fastsat.⁶⁹ Jeg nevner denne dom her, fordi den i yngre dokumenter er nevnt som bevis for, at i dommen beskrevne skog var anseet som sameie i modsætning til den ([originalen side 15:](#)) tilgrænsende sætermark tilfjelds, der holdtes for kongens almenning. Denne dom blev stadfæstet ved en yngre dom af 2. september 1705.⁷⁰

12. juni 1761 blev avholdt skyldsætningsforretning over pladsen Finsveen, der antoges at være ryddet i gården Langsets eiende. Langsets eiere hevdede, at kongens almenning ikke kunde strække sig så langt ned i bygden, medens fogden mente at pladsen var ryddet i almenningen og derfor burde tilhøre kongen. Sorenskriveren eragtede, at pladsen var ryddet på gårdene Langsets eiende og han tilføjede ”siden det er klart, at kongens almenning langt her ovenfor begynder, nemlig i fjeldet, hvor bygdens sommersætre er lagt”.

12. juni 1761 blev avholdt skyldsætningsforretning over pladsen Svendsrud, der grænsede til Finsveen. Det heder i forretningen,⁷¹ at sæter i almenningen var han endnu ikke bleven forsynet med. Hvis ikke sæterstrækningene på den tid hadde været anseet som kongens almenning, vilde et sådant krav have været uden menning. Fogden gjorde gjældende, at Svendsrud var beliggende

---

⁶³ Bilag no. 51 ([Tanks fotnote 1 på side 14](#))

⁶⁴ Bilag no. 52 ([Tanks fotnote 2 på side 14](#))

⁶⁵ Bilag no. 53 ([Tanks fotnote 3 på side 14](#))

⁶⁶ Bilag no. 54 ([Tanks fotnote 4 på side 14](#))

⁶⁷ Bilag no. 55 ([Tanks fotnote 5 på side 14](#))

⁶⁸ Bilag no. 56 ([Tanks fotnote 6 på side 14](#))

⁶⁹ Bilag no. 57 ([Tanks fotnote 7 på side 14](#))

⁷⁰ Bilag no. 58. Endel trær i Lysgårds skog blev av skogkommisionen den 23. august 1687 stemplet.

Efterat Lysgård med tilhørende skog ved kongeskjøde af 28. juli 1688 var solgt, indsendtes der i 1707 en ansøgning til slotsloven om tilladelse til at hugge i den i 1687 indpælede skog. (Slotslovens arkivprot. no. 16, fol. 44, a-b). ([Tanks fotnote 1 på side 15](#))

⁷¹ Bilag no. 59 ([Tanks fotnote 2 på side 15](#))

i kongens almenning og var kongen tilhørende, men det eragtedes af sorenskriveren, at eiendommen ikke kunde betages Langsets eiere, som heromkring havde sine skyldsatte eiendomme og ældgamle brug.⁷²

Om eiendomsrette og skyldsætningen af disse pladse var der meget længe tvil og spørgsmålene gav anledning til meget korrespondance i den følgende tid. Af disse dokumenter skal jeg her referere det væsentligste, som jeg mener kan anføres som bevis for, at der fandtes en kongealmenning i Fåberg tilfjelds på denne tid tiltrods for, at resultatet blev, at disse pladse ikke blev tilkjendt kongen som eiendom, idet de var ryddede i et sameie, der grænsede indtil [\(originalen side 16:\)](#) den kongelige almenning tilfjelds.

I sorenskriver Zieglers skrivelse til Generalforstammet, datert 27. februar 1762, forklares dommen af 27. juni 1687 at gjælde Lysgårds, Ersgårds, Randgårds og Holmes fælles eiendom og sameie, og at dette grænsede opad til almenningen på den nordre side.⁷³

I 2 rentekammerskrivelser af 30. marts 1765 forudsættes, at der i Fåberg var en almenning, i hvilken der havde fundet ulovlig rydning sted.⁷⁴ Den rydning, der havde fundet sted i det førnævnte sameie, kunde ikke erkjendes lovlig, se amtmand Holcks skrivelse af 10. april 1770.⁷⁵

1. august 1776 holdtes skyldsætningsforretning over pladsene Dagsveen og Finsveen, der ved denne leilighet blev ansæt til ledings svarelse. I denne forretning forudsættes, at der var en kongelig almenning i Fåberg, der grænsede indtil Lysgårds, Ersgårds m. fl. sameie. Derimod antoges at disse pladse Finnsveen og Dagsveen var privat eiendomsret undergit.

Rydningssmanden på Dagsveen forment, at han måtte få udvist en sæter i Hans Majestæts almenning.⁷⁶

Kammeradvokat Bang kom i sine skrivelser av 11. december 1776 og 3. marts 1778 under gennemgåelsen af sagens dokumenter til det resultat, at disse pladser lå udenfor almenningen, men også han forstod dokumentene slig, at der høiere op i fjeldet i Fåberg fandtes en kongelig almenning. Da han mente, at pladsene var ryddet på privat grund, blev hans resultat, at pladsenes skyld måtte fradrages gårdenes skyld, og at der ikke kunde findes sted nogen nyskyldsetning således, som var bestemt for det tilfelde at pladsene var ryddet i kongens almenning.⁷⁷

Rydningssmændene på Dagsveen og Finsveen vilde imidlertid ikke erkjende, at deres pladse lå i sameie, [\(originalen side 17:\)](#) men fastholdt, at de var beliggende i kongens almenning og at der derfor skulde betales landsskyld av samme til kongen eller fogden og ikke til gårdbrugerne i Fåberg. Efterat der i Rentekammeret var udarbejdet en oversigt over alle dokumentene om dette spørgsmål, blev rydningsmændene i 1779 af kancelliet tilstået fri sagførsel for at forsvare sine rettigheter til pladsene ligeoverfor sameierne.⁷⁸ Sagen blev senere ordnet ved forlig mellem rydningsmændene og sameierne. Overensstemmende med en indstilling fra amtmand

---

⁷² Bilag no. 59 [\(Tanks fotnote 3 på side 15. Både forrige og denne note viser til billag no. 59\)](#)

⁷³ Bilag no. 60 [\(Tanks fotnote 1 på side 16\)](#)

⁷⁴ Bilag no. 61 [\(Tanks fotnote 2 på side 16\)](#)

⁷⁵ Bilag no. 62 [\(Tanks fotnote 3 på side 16\)](#)

⁷⁶ Bilag no. 63 [\(Tanks fotnote 4 på side 16\)](#)

⁷⁷ Bilag no. 64 og 65 [\(Tanks fotnote 5 på side 16\)](#)

⁷⁸ Bilag no. 66 [\(Tanks fotnote 1 på side 17\)](#)

Sommerfelt af. 18. februar 1785⁷⁹ bestemte Rentekammeret 11. april 1785 overensstemmende med en ældre skrivelse af 14. marts 1778, at hva pladsene blev skyldsæt for, skulde fratrækkes gårdenes skyld på grund af forordningen af 18. december 1764, hvorfor ingen a parte eller ny skyldsætning skulde finde sted. Herved havde Rentekammeret frafaldt kravet på eiendomsret for staten til disse pladse, men herved var intet afgjort om forholdet mellem rydningsmændene og sameierne. I og for sig var det intet iveien for, at rydningsmændene i løbet af det tidsrum, som var hengået siden den første skyldsætning eller den første rydning, kunde have erhvervet hævde på sine pladse i forhold til sameierne (*tilføyd med håndskrift: men dette spørgsmål er os her uvedk.*).

Skyldsætningsforretning over pladsen Svendsrud forsøgte påny afholdt 12. september 1787.⁸⁰ Vidner blev nu afhørt og forklarede, at denne plads ikke lå i kongens almenning, men på forhen matrikulerte gårders eiendomsgrund. Sorenskriveren eragtede under forretningen, at denne plads ikke kunde ansættes for nogen skyld.⁸¹ Ved Rentekammerets skrivelse af 6. oktober 1787 bestemtes foreløpig, at det med pladsens skyldsætning skulde bero eller udstå.

(Originalen side 18:) 12. juni 1780 blev af sorenskriveren i Gudbrandsdalen skyldsæt en plads Spikerud i Fåberg. Herved anså Ole Halvorsen Ånnerud m. fl. gårdbrugere sig at være fornærmet. De påstod, at pladsen tilhørte deres gårder, hvorfor de ikke alene påankede forretningen, men også påstod eiendomsret. Beboeren Ingebrigt Olsen blev ved lagmandens dom tilpliktet at ryddiggjøre pladsen, da denne var beliggende i gårdbrukernes sameie og hjemrast. Rentekammeret derimod mente, at pladsen var beliggende i kongens almenning. Ved Overhofrettens dom blev skyldsætningsforretningen underkjent. Høiesterrett kom i sin dom af 16. marts 1785 til det resultat, at skyldsætningsforretningen måtte underkjendes. I det øvrige blev de afsagte domme kjendt uefterrettlige og partene blev forbeholdt deres formentlige ret mot hinanden på lovlig måde at udføre. Under høiesteretsvoteringen blev udtalt, at pladsen ikke var opryddet i kongens almenning og derfor ikke på grund af forordningen af 29. april 1752 kunde være gjenstand for skyldsætning. Denne plads var beliggende over ¼ mil fra gårdene. Som man av disse dokumenter ser, var det længe tvil om, hvorvidt denne plads var opryddet i kongens eller bygdens almenning.

Amtmand Sommerfeldt meddelte den 29. februar 1788 Rentekammeret, at der mange steder i Gudbrandsdalen var tvil om, hva der var kongens almenning, og hva der var privateiendom. Han foreslog derfor, at sorenskriverne for at bortrydde denne tvil og få klarhed over almenningenes grænser skulde afholde forretninger til disses fastsættelse i Gudbrandsdalens fogderi.⁸² Dette forslag blev bifalt ved Rentekammerets skrivelse av 29. marts 1788.⁸³

Efterat der var gjort indsigelser mod skyldsætningen af pladsen Svendsrud, bragte amtmand Sommerfeldt ved skrivelse af 17. juli 1795 atter spørgsmålet om grænsernes fastsættelse (*originalen side 19:*) på bane.⁸⁴ Rentekammeret bestemte i skrivelse af 8. august 1795, at spørgsmålet om skyldsætning af denne plads skulde bero, indtil kammeret fik sig tilsendt de

---

⁷⁹ Bilag no. 67 ([Tanks fotnote 2 på side 17](#))

⁸⁰ Bilag no. 68 ([Tanks fotnote 3 på side 17](#))

⁸¹ Bilag no. 68, side 4 ([Tanks fotnote 4 på side 17](#))

⁸² Bilag no. 69 ([Tanks fotnote 1 på side 18](#))

⁸³ Bilag no. 70 ([Tanks fotnote 2 på side 18](#))

⁸⁴ Bilag no. 71 ([Tanks fotnote 1 på side 19](#))

oplysninger om de gudbrandsdalske almenningers grænser, som efter amtmandens forslag af 29. februar 1788 skulde tilveiebringes.⁸⁵

Om engeskat af pladsen Finsveen og Afskåkeliën ifølge kgl. res. af 14. marts 1792 afgav amtmand Sommerfeldt til Rentekammeret en udtalelse den 28. juli 1797.⁸⁶

Da der ikke var oplyst, at pladsen Finsveen var beliggende indenfor kongealmenningens grænser, skulde der ikke efter Rentekammerets afgjørelse opkræves nogen engeskat af denne plads. Af Afskåkeliën, der efter amtmandens forklaring lå i kongens almenning, blev derimot engeskat opkrævet efter Rentekammerets afgjørelse i skrivelse af 19. august 1797.⁸⁷ Besidderen på pladsen Afskåkeliën ansøgte i 1806 om at få bygslet denne plads.⁸⁸ Om den samme pladses skyldsætning og bortbygsling tilskrev amtmand Sommerfeldt Rentekammeret den 13de marts 1806.⁸⁹ Nogen avgjørelse om at denne sidste plads skulde skyldsættes og bortbygslens, har Rentekammeret dog ikke truffet.

At pladsen Finsveen var gjenstand for privat eiendomsret og ikke var statseiendom, fremgår af følgende forlig, der findes indført i forligsprotokollen for Fåberg og Øier, side 200.. 1. august 1800 behandlede sag no. 154. Iver Lysgård, Peder Hammerseng, Asbjørn Skårset og Asbjørn Holme indvarslede Simen Finsveen, der skal, uagtet rettens udkastelse fra huse og jord fra pladsen Finsveen sistleden mai måned, dog vedblive at bebo og have andel i hugst, desuden vedbliver at åvirke stevnersnes skog tjærebrænden og med sine kreaturer udhavner disses eiendoms hjemhavner med videre ved omkring pladsen Finsveen. Simen Finsveen forbandt sig til at flytte fra pladsen 14 dage før jul næstkommende under udkastelsestvang uden videre ([originalen side 20:](#)) dom, samt betale de to kjør, som har gået i havnegangen, 1 rd., hvilke to rd. betales til næstkommende Mikkelsdag under eksekution. Saaledes denne sag forligt og underskrevet af I. Lysgård, Peder Hammerseng, Asbjørn Holme, Asbjørn Skaarset og Simen Johansen Finsveen.”

2. juli 1810 blev indgået sådant forlig i sag, anlagt av Jørgen Sorgendal og Jørgen Lillehammer mod Asbjørn Skårset fordi han havde foretaget sig at fiske i citanternes eiendomsvand Afskåken kaldet.⁹⁰ Partene mødte og Asbjørn som ikke vidste, at dette var citanternes private eiendom, forbandt sig til for eftertiden ikke at fiske i overmeldte vand Afskåken. Således forligt og underskrevet af Asbjørn Skårset, Jørgen Sorgendal og Jørgen Hammer.⁹¹

Søndre Afskåkeliën i Fåberg var efter denne tid gjenstand for en rekke overdragelser mellem privatmænd. Skjøder sees udstedt 8. juli 1815, 5. december 1836 og 2. februar 1838.⁹² Nordre Afskåkeliën blev solgt ved et skjøde af 2. december 1825 fra en privatmand til en anden.⁹³

---

⁸⁵ Bilag no. 72 ([Tanks fotnote 1a på side 19](#))

⁸⁶ Bilag no. 73 ([Tanks fotnote 2 på side 19](#))

⁸⁷ Bilag no. 74 ([Tanks fotnote 3 på side 19](#))

⁸⁸ Bilag no. 75 ([Tanks fotnote 4a på side 19](#))

⁸⁹ Bilag no. 76 ([Tanks fotnote 4 på side 19](#))

⁹⁰ Forligsprotokol for Fåberg og Øier no. 1, side 591. ([Tanks fotnote 1 på side 20](#))

⁹¹ Dette fiskevand påstodes solgt sammen med en gård i Fåberg allerede i 1719, se herom foged Lyngs beskrivelse side 9. Skjødet er indtaget i grænsekommisjonsakten 1756-1761, s. 105. ([Tanks fotnote 2 på side 20](#))

⁹² Pantebogen fol. 765 og 654 og 777. ([Tanks fotnote 3 på side 20](#))

⁹³ Pantebogen fol. 774. ([Tanks fotnote 4 på side 20](#))

Dokumenter om grænsen mellem Fåberg og Øier og Fåberg og Ringsaker

- VII. Hvad dokumentene om grænsen mellem Fåberg og Øier og mellom Fåberg og Ringsaker indeholder om eksistensen af en Fåbergs kongelige almenning på østsiden af Lågen.
28. juli 1756 samledes sorenskriveren i søndre Gudbrandsdalen Jens Ziegleer, sorenskriveren over Hedemarken Hans Henrik Schwabe og Sorenskriveren over Nordre Gudbrandsdalen Carsten Hauritz på gården Skoug for at granske, undersøge og til approbation at bringe i forslag en delstrekning eller linje fra fjære til fjelds såvel mellom fogderiene Hedemarken og Gudbrandsdalen, som mellem sognene Fåberg og Øier i Gudbrandsdalen i følge de derom amtmand Gersdorfs tilkommende ordrer af 26. juli 1755 og 17. april 1756, sammenlign Rentekammerets skrivelse af 5. juni 1755. Under denne grænsesag, der ([originalen side 21:](#)) først i 1761 blev afsluttet ved en kjendelse, gikk Øiers og Fåberg gårdbrugerens påstand ud på, at enhver bygd ifølge N.L. 3-12-1 og 3 skulde beholde, hva de af alders tid havde af almenningen og ikke fratages noget af andre.⁹⁴

Det blev til afbenyttelse for denne sag optaget 2 karter over Fåbergs grænser. Det ene kart no. 39 omfatter triangelen mellem Øier og Ringsager, der er betegnet som "Faabergs almindning eller fjeldmark". Efter dette kart lå Reinsjøen dels i Fåberg og dels i Øier. Melsjøen lå efter Ringsagers pretensjonlinje dels i Ringsager og dels i Fåberg, medens Melsjøsæteren lå i Fåbergs almenning. Dette kart no. 39 i Generalkonduktørens arkiv har sådan tittel: "Situationskart over delestrækningene imellem Hedemarken og Gudbrandsdalen, samt mellem Faaberg og Øier i Gudbrandsdalen, optaget efter skeet udvisning i juli, august og oktober 1756 paa generalkonduktør Hammers vegne konst. Einer Einersen." Det andet kart no. 48 i generalkonduktørens arkiv har sådan påskrift: "Contrakart over Øiers prestegjæld og Faaberg anneks, samt disse sogners fjeldmark og almindning den 16. august 1757, optaget av den konst. konduktør løytnant Einersen, men formedelst hans udkommandering til Holstein forfærdiget og udstedt av C. Hammer." Også på dette kart er triangelen mellem Øier og Ringsager betegnet som Fåbergs fjeldmark eller almenning.⁹⁵

Under den i årene 1756 til 1761 behandlede kommissions sag blev fremlagt flere klager fra Fåbergs almue over, at de var forurettet av nabobygderne med hensyn til brug af kongens almenning. Disse andragender er datert 28. juli 1756⁹⁶, 21. april 1760⁹⁷, 14. august 1762⁹⁸ og 16. november 1762⁹⁹.

I en betænkning af 9. februar 1760 om grænsen mellem Fåberg og Øier, som amtmand Sommerfeldt indsendte til Rentekammeret, gikk han på samme måde som var skeet i de førnævnte ([originalen side 22:](#)) andragender fra Fåbergs gårdbrugere, ud fra, at hele strækningen tilfjelds i Fåberg, Øier og Ringsager var kongens almenning.¹⁰⁰ Grænsene mod bygden kan dog aldrig sees at være fastslået. Spørgsmålet om, hvor almenningen begyndte, når man kom fra bygden og gikk mod fjeldet, kan ikke sees at være gjort til gjenstand for nogen udførligere

⁹⁴ Kommissionsakten, side 337. b. ([Tanks fotnote 1 på side 21](#))

⁹⁵ Fotografier av disse karter følger hoslagt. ([Tanks fotnote 1a på side 21](#))

⁹⁶ Bilag no. 77 ([Tanks fotnote 2 på side 21](#))

⁹⁷ Bilag no. 78 ([Tanks fotnote 3 på side 21](#))

⁹⁸ Bilag no. 79 ([Tanks fotnote 4 på side 21](#))

⁹⁹ Bilag no. 80 ([Tanks fotnote 5 på side 21](#))

¹⁰⁰ Bilag no. 81 ([Tanks fotnote 1 på side 22](#))

behandling under denne kommissionsforretning, under hvilken jo alene forelå til behandling spørgsmålet om Fåbergs almennings grænser mod Øier og Ringsaker.

Rentekammeret skrev i henhold til amtmand Sommerfeldts førnevnte skrivelse den 1. marts 1760 til statholder Benzon, at kommissionen ikke skulde afgjøre noget om grænsen mellem Fåberg og Øier, og her heder det, at kongen var eier af almenningene i begge disse sogn.¹⁰¹ Statholder Benzon skrev i sin indberetning til Rentekammeret af 16. august 1760, at Åstedalens almenning, der var fellesnavn for Åstas dalføre så vel i Øier, Fåberg som Ringsaker, skulde tilhøre Hans Majestæt.¹⁰²

Kommissionen afhørte i 1756 vidner om grænserne mellem Fåberg og Øier. Første vidne blev spurt bl.a. 2. om vidnet ikke ved og har hørt, at disse forbemelte steder har været og holdt for rette skjelnesteder imellem Øiers prestegjæld på den ene og Fåberg, samt Nes og Ringsaker almindig på den anden side. 4. Om Fåbergs indbyggere på den østre side af Lågen elv og Mjøsén nogen tid har haft sæter, høslåtte eller andet almenningsbrug nordenfor de i første qvæstion ommeldte delesteder (Kolbustenen, Grøtåsen, Hammeren eller holmerne i vandet Rena, Malfrue- eller Madfarhøiden med det derhos liggende vand og endelig Rughaugen eller Skålafjeldet). 5. Om Fåbergs bemeldte indbyggere nogen tid er kommen længere op i fjeldet med almenningsbrug end ungefær (originalen side 23:) til Madfar- eller Malfruehaugen. Som svar på spørgsmål 4 afgav første vidne sådan forklaring: Det har vidnet aldrig hørt eller ved. Ad 5. svarede: Han ved aldrig, at Fåberg har gået høiere op end ungefærlig til Madfar- eller Malfruehaugen og om de har gået så høit op ved vidnet heller ikke til visse. Andet vidne svarede at 4: Det ved vidnet ikke og ad 5: Nei, det ved vidnet ikke. 4. vidne afgav samme svar.¹⁰³ Jeg henviser også til de vidneprov, som blev afgivet den 9. august 1756 for den samme kommission.¹⁰⁴

29. august 1756 blev kommissionforretningen igjen afholdt på gården Skoug. Prokurator Gregers Lund tilførte, at om end Fåberg ved kjøb har af Hans Majestæt tilforhandlet sig en del af Rena vand, kan samme ikke forandre strækningen imellem bygdernes og fogderienes almenning i henseende til sætring og andet almenningsbrug, da det er en bekjendt sag, at adskillige particulier i langt fraliggende almenninger har tilhandlet sig en sådan Hans Majestæts eiendom, uden at sådant kan være de til almenningens brug berettigede til præjudice, hvilket prokurator Lund forbeholdt sig under forretningen med mer dette vand betræffende at oplyse.

Ziegler, der mødte som fuldmægtig for Fåbergs almue, sagde der er ingen under, at Øier vil gjøre Fåberg sin efter natur, lov og beliggenhed tilliggende almenning disputabel, når Øier ei undser sig for at nægte den sandhed imod det producerede skjøde nemlig, at Renen fiskevand af 2 skind er solgt af Kongen til de indbemeldte tvende mend af Fåberg. Imidlertid er dette ei, hva Fåberg søger oplyst alene ved skjødet, men sigtet er egentlig dermed at vise, at Rena vand efter Kongens egne ord i skjødet ligger i Fåbergs territorio og altså ikke enten for halvt eller alt i Øier, som det øierske vidne vil foregive. Prokurator Lund svarede hertil, at Øiers prestegjæld aldrig har inclineret at tage noget af almenningen (originalen side 24:) fra Fåberg, men alene begjærer at nyde deres fra alders tid havte almenning, hvilket han mener, stemmer overens både med loven og billigheden, men at Fåberg nu vil søge at tilvende sig mer, end de har havt og

---

¹⁰¹ Bilag no. 82 (Tanks fotnote 2 på side 22)

¹⁰² Bilag no. 83 (Tanks fotnote 3 på side 22)

¹⁰³ Kommissionsakten side 314. (Tanks fotnote 1 på side 23)

¹⁰⁴ Bilag no. 84 (Tanks fotnote 2 på side 23)

rettelig tilkommer og derunder vil se i bund og grund Øiværingerne ruineret, det håber han, strider både imod lov og naturligbillighed. Forresten gjentog han om disse ting den forhen gjorte reservation til tid og sted.

Ziegler udtalte også følgende: ”Efterdi det faar være nok, at Øier imidlertid har benyttet og benyttet sig af den Faabergske almenning uden tillige at gravere dens kasse, hvilket alt Ziegler indstillede under de herrer kommitteredes forsvarlige forefindende.” Hertil svarede Lund, at ligeså mislig som det er, at Fåberg er betaget noget af dets rette almenningsbrug, ti de har jo deraf deres beskikkede del, som deres forfædre fra alders tid har havt og Faaberg alene tilkommer, men intet videre deraf, ligesaa urigtig er de beskyldninger, som mod Øiers Indvaanere er fremmet såvel deri, at de skulde have mer af almenningen, end den tilkom og halvt har.¹⁰⁵

Af disse protokollationer fremgår, at begge parter var enige om, at strækningen på begge sider af Sognegrænsen på denne tid var anerkjendt som og anset for at være kongens almenning.

Under den samme kommissionsforretning blev den 31. juli 1756 fremlagt et gammelt pergamentbrev af 1500 om Mesnasjøen, Krogsjøen og Afskåken, der lå i kongens almenning. Sorenskriver Ziegler hævdede for gårdbrugerne i Fåberg, at også Fåberg havde sin del i Nordre Mesnavand.¹⁰⁶

Kommissionens kjendelse om grænsen mellem Fåberg og Ringsaker blev afsagt 7. januar 1761. Denne kjendelse blev ikke approberet af nogen overordnet myndighed. I denne kjendelse udtales, at almenningen såvel i Fåberg som i ([originalen side 25:](#)) Ringsaker var kongen tilhørende som almenning.¹⁰⁷

5. juli 1779 blev indgået en kontrakt om den samme grænse. Denne kontrakt gjaldt også grænsen mellem Ringsakers og Fåbergs almenninger.¹⁰⁸

Spørgsmålet om fastsættelse af en grænse mellem Fåberg og Ringsaker blev senere taget op til behandling i Rentekammeret. Idet jeg om denne grænsesags forløb må henvise til min fremstilling: ”En gammel tvist om grænsen mellem Faaberg og Ringsaker”, der er trykt og oversendt Departementet, skal jeg her kun tilføie følgende, der viser, at man også i tidsrommet efter 1761 har betragtet fjeldstrekningene i Fåberg som kongens almenning. Disse dokumenter om herreds- og fylkesgrænsen har interesse i dobbelt henseende. Først av hensyn til fastsettelsen af selve herredsgrænsen og dernæst for at få oplyst, om strekningerne i Fåberg var holdt for kongens almenning, er det nødvendig at redegjøre noget for disse dokumenters indhold i denne fremstilling.

Rentekammeret tilskrev 4. juni 1796 amtmand Sommerfeldt således: ”Ved herr amtmands skrivelse af 12. februar sistleden er os tilstillet protokoluddrag af de på nogle ting i Gudbrandsdalens fogderi afgivne forklaringer om de der befindende almenninger, som er foretagne efter Deres af kammeret under 29. marts 1788 bifaldte forslag; men da derved ikke fulgte de udførlige erklæringer fra fogden og sorenskriveren, som efter forslaget skulde indhentes i anledning af den avholdte undersøgning, så lader vi disse afskrifter herved følge

---

¹⁰⁵ Kommisionsakten side 331 og 365. ([Tanks fotnote 1 på side 24](#))

¹⁰⁶ Bilag no. 85 ([Tanks fotnote 2 på side 24](#))

¹⁰⁷ Bilag no. 86 ([Tanks fotnote 1 på side 25](#))

¹⁰⁸ Bilag no. 87 ([Tanks fotnote 2 på side 25](#))

tilbage til herr amtmandens overveielse og videre føiende anstalt efter befindende og forventer vi ved tilbagesendelsen, samt ved erklæringernes indsendelse fra betjenterne tillige herr amtmands specielle betænkning over det passerede, samt Deres forslag om, hva De formener, at der i hensigt til det kongelige interesse videre kunde være at foretage såvel ved de i afskrifterne omhandlede almenninger, samt ved almenningerne i Faaberg og Øier prestegjæld, hvor de udsatte ([originalen side 26:](#)) undersøgninger formodentlig efter herr amtmandens foranstaltning nu eller paa sommertingene bliver foretagne.”

I henhold til denne ordre blev der den 17. juni 1796 afholdt et tingsvidne til oplysning om Fåbergers almennings grænser.¹⁰⁹ Da de afholdte tingsvidner over de Gudbrandsdalske almenningers grænser ikke fandtes tilfredsstillende, bestemte Rentekammeret følgende i skrivelse af 1. oktober 1796. Denne skrivelse må sammenholdes med amtmandens skrivelse af 2. september s.å.¹¹⁰

”Ved herr amtmands skrivelse, dateret 2. f.m. har vi mottaget udskrifter af de på tingene i Gudbrandsdalens fogderi givne forklaringer over almenningernes grænser sammesteds tillikemed fogdens og sorenskriverens betænkning, som gaar ud paa, da forklaringen ikke er fuldstendig, at den nærmere oplysning og bestemmelse maa indhentes ved undersøgning paa aastederne. Dette forslag har herr amtmand ikke seet sig beføiet til at understøtte for bekostningens skyld, og da der formodes, at de usolgte almenninger, som efter indhentet underretning alene skal indeholde den fornødne skog til bygdens fornødenhed, ikke vil kunne udbringes til nogen interesse for den kongelige kasse. Efter disse forklarede omstendigheder og da der endnu ikke haves nogen udførlig beskrivelse om almenningenes specielle beskaffenhed, kan det for det første bero med at foranstalte formelige aastedsforretninger. Derimod anmodes herr amtmand i henhold til vor skrivelse av 4. mai 1793 at beordre fogden nøiagtig at undersøge de endnu usolgte og Hans Majestæt tilhørende almenninger i Gudbrandsdalens fogderi og derefter at tilstille herr amtmanden udførlig beskrivelse over enhver stræknings grænser, saavidt de kan vides og deres videre beskaffenhed saavel i henseende til skogen selv som i hensigt til de i enhver almenning befindende skyldsatte pladser, rydningspladse og engeslätter. Naar De saaledes erholder nærmere oplysning om disse eiendomme og derved formentlig ([originalen side 27:](#)) bliver sat istand til paa nogen maade at kunde bedømme deres værd, overlader vi ligeledes til herr amtmand at sondere vedkommende bygdens almue, om de kunde være til sinds at tilforhandle sig den i bygden beliggende almenning til eiendom med den ret, kongen hidtil har havt til samme.¹¹¹ og i så fald hva kjøbesum de derefter vil svare, samt på hvilke vilkaar de ønskede, betalingen maatte ske. Ved herr amtmands svar udbeder vi os erholdte oplysninger om almenningene og derhos underretning om det videre passerede tilligemed herr amtmands betænkning, hvorved tillige ventes tilbage de indsendte dokumenter, som herved følger til afbetjening.”

I henhold til denne ordre var det, at foged Lyng udarbeidede sin beskrivelse over de Gudbrandsdalske usolgte almenninger.

I sorenskriver Stangebys dom af 13. juli 1801 i sag anlagt af justitien mod Syver Langset og C. Holen af Fåberg om ulovlig sagtømmers hugst omtales også grænsepunkterne mellem Fåberg

---

¹⁰⁹ Bilag no. 88 ([Tanks fotnote 1 på side 26](#))

¹¹⁰ Bilag no. 89 ([Tanks fotnote 2 på side 26](#))

¹¹¹ Bilag no. ([blank, Tanks fotnote 1 på side 27](#))

og Ringsaker.¹¹² I denne dom nævnes kjendelsen af 1761. Dommen blev ikke appelleret, skjønt den blev forelagt kammeradvokat Schönheider til udtalelse.

De i det foregående nevnte dokumenter, der er ordnet kronologisk under hvert afsnit, er det væsentligste af, hva der i Rentekammerets arkiv fra det 18. og 19. århundre de findes om eksistensen af en almenning i Fåberg på østsiden av Lågen. Om sætrene og skogen i Fåberg indeholder forligsprotokollerne for Fåberg også en del oplysninger, som her skal gjengives i uddrag. Skogen kaldes i det 19. århundre ofte sameieskog. Den blev i 1846 udskiftet mellem gårdbrugerne.¹¹³ 15. juni 1852 afholdtes videre en udskiftning af sæterlaget Renas sameieskog på Grøtåsen i Fåberg østfjeld.¹¹⁴ En kontrakt om Rena sæter sees indgået i 1799.¹¹⁵

(Originalen side 28:)

Utdrag av forligsprotokoller for Fåberg

VIII. 1. juli 1800 behandledes følgende sag for forligskommissionen for Fåberg og Øier: Johannes Nordhåve, klokker Bjørnsgård, Peder Håve, Jens Håve, Ole Håve, Lars Gjetstad, Thomas Gjetstad, Ole Nordhåve, Christen Håve, Rasmus Besserud, Lars Smerud og Ole Isakstuen havde indvarslet Jens Skjeggestad, Peder Hammerseng og Lars Suttestad, fordi de havde fornærmet citantene i havnegangen på deres sæter i Rena, da de årlig trækker sig videre, end de fra formålstiden har havt rettighet til. Herom blev de forenede fra begge sider at samles på det omtvistede sted for at overlægge, hvor delepunktene skal bestemmes, nemlig den 17. juli kl. 6.¹¹⁶

1. august 1800 behandledes følgende sag af den samme forligskommission: Iver Lysgård, Peder Hammerseng og Asbjørn Holme havde indvarslet Jens Hansen Skjeggestad, der skal have åvirket tømmer og barkeflekning i dissers eiendomsskog Lille Kverndalsmarken. Da Jens Skjeggestad påstod, at han havde ret til at åvirke i ovenmeldte strækning, vilde han ikke inlade sig på forlig. Sagen blev henvist til retten.¹¹⁷ Sorenskriverens rettsprotokoll kan ikke sees indeholde nogen oplysning om, at denne sag er forfulgt videre eller inkamineret for retten.¹¹⁸

1. september 1803 behandledes denne sag af forligskommissionen for Fåberg: Iver Lysgård på egne og medeieres vegne havde indkaldt Ole Fagstad, fordi han afvigte vinter skulde have åvirket brændefang og hugget i dissers eiendom Kverndalsmarken og deromkring tvertimod hans formående skriftlige forpligtelse. Påberåbt blev et ældre dokument af 3. juli 1745 og en arrestforretning af 27. november 1744. Partene forpligtet sig til at opgå denne strækning i denne høst til kundskab for dem på begge sider.¹¹⁹

19. september 1810 behandledes en sag om skjelne og (originalen side 29:) grænselinje for Langsets gårders sameie ovenfor deres hjemhage. Langsetgårdenes grænse mot Suttestad,

---

¹¹² Bilag no. 90 (Tanks fotnote 2 på side 27)

¹¹³ Bilag no. 91 (Tanks fotnote 3 på side 27)

¹¹⁴ Bilag no. 92 (Tanks fotnote 4 på side 27)

¹¹⁵ Bilag no. 93 (Tanks fotnote 5 på side 27)

¹¹⁶ Forligsprotokol no. 1 for Fåberg og Øier, side 193. (Tanks fotnote 1 på side 28)

¹¹⁷ l.c. side 201. (Tanks fotnote 2 på side 28)

¹¹⁸ Bilag no. 94 (Tanks fotnote 3 på side 28)

¹¹⁹ Forligsprotokol for Fåberg no. 1 side 363 (Tanks fotnote 4 på side 28)

Lillehammer, Sorgendal, Breset og Nyhus nordenfor gikk ifra det nordre og øvre hjørne af Christensringen i nordost til Soligrinden og derfra sørefter Natrudveien til Høstmælingshusene på Natrud på nedre side. Fra samme nordre hjørne af Christensringen fik de ovenmeldte nordre gårde nordefter sin del. Der påberåbes en kontrakt af 19. juni 1752.¹²⁰

1. april 1824 behandlede forligskommissionen i Fåberg en sag om et i Mesna elv opført til skade for Erik Lysgård, Jørgen Lillehammer og Jørgen Sorgendals sameieskog. Sagen blev forlig 3. juli 1824, idet citantene frafaldt sin påstand i henseende til det nyopførte sagbrug. Der blev indgået overenskomst om brugen af det opførte sagbrug.¹²¹

13. juni blev indgået et forlig om grænselinjen mellen Fåberg sameieskog og den forenede Ringsakers og Næs almenningsskog.¹²²

1. mai 1828 blev indgået forlig om grænsen mellem Øiers og Fåbergs sameieskog.¹²³

2. marts 1829 blev af forligskommissionen i Fåberg følgende sag henvist til retten: Jørgen Hammer, J. Suttestad, Ole Langset, Jørgen Sorgendal og Lars Breset havde på egne og øvrige sameieberettigedes vegne i søndre Åls fjerding indkaldt E. Lysgård i anledning af, at sistnævnte på egen hånd uden samtykke skal have foretaget sig at eludere en mellem dem oprettet delingskontrakt.¹²⁴

1. september 1836 blev som sag no. 153 af forligskommissionen for Fåberg behandlet følgende sag: Ritmester Bruenech, E. Lysgård, Erik Bue, Ole Bue, Asbjørn Holme, K. Holme og Christen Skårset mod Morten Afskåklien om sidstnævntes havning i Sjøsaetermarken med sine kreaturer til skade for citanterne. De indkaldte Morten Afskåkliens forpligtete ([originalen side 30:](#)) sig til at holde sine kreaturer på søndre side av elven Nevlen dog således, at enkelte gange, som Afskåkliens kreaturer måtte overskride denne grænse ikke skulde begrunde noget søgsmål for uberettiget havning. Indkaldte skulde betale omkostningene med 1 spd.¹²⁵

Resumé

- IX. Af de i det foregående refererede og hermed følgende dokumenter og karter fremgår, at der findes talrige beviser for, at der også i Fåberg ligesåvel som i de tilstøtende prestegjæld Øier og Ringsaker har været en statsalmenning (kongens almenning). Disse almenninger har haft fællesnavnet Åstedalens almenning, kald så efter den elv, der løber igjennem dette dalføre, der ligger i alle tre prestegjæld. Medens Ringsakers almenning er solgt af Staten, er dette hverken tilfælde med Øiers eller Fåbergs fjeldstrækninger. Skogstrækningerne i Fåberg, der indtil fjeldet, og som i tidligere tid har været anset for almenning, skjønt den ikke nogensinde er særskilt matrikulæret, har i det 19. århundre været gjenstand for udskiftning. På grund av disse udskiftninger er det nytteløst for staten den dag i dag at påstå eiendomsret til al skogen, men

---

¹²⁰ Forligsprotokol no. 1 for Fåberg og Øier, side 601 ([Tanks fotnote 1 på side 29](#))

¹²¹ Bilag no. 95 ([Tanks fotnote 2 på side 29](#))

¹²² Bilag no. 96 ([Tanks fotnote 3 på side 29](#))

¹²³ Bilag no. 97 ([Tanks fotnote 4 på side 29](#))

¹²⁴ Forligskommissionsprotokol for Fåberg 1829-1835, fol. 1. Denne sag kan ikke sees at være behandlet af sorenskriveren i S. Gudbrandsdalen, se bilag no. 98. ([Tanks fotnote 5 på side 29](#))

¹²⁵ Forligskommissionsprotokol for Fåberg side 82. ([Tanks fotnote 1 nede på side 30](#))

denne argumentation kan ikke overføres til at gjælde det skogløse fjeld indenfor den triangel på vedlagte kart, der begrenses af Øier og Ringsaker. Når man imidlertid skal søge at få oplyst, hvor langt ned denne statsalmenning i Fåberg strækker sig, har men ikke andet at holde sig til end de grænser, som nævnes i udskiftningsforretningerne vedkommende skogen. At disse grænser ikke er så lette at fastslå, kan imidlertid ikke hindre, at man erkjenner det uudskiftede skogløse fjeld for at være statsalmenning den dag i dag. De oplysninger fra forligsprotokollerne 1799-1840, som jeg har redegjort for i det foregående angår kun hugst i skogen og afgrænsning af havnerettigheder ([originalen side 31:](#)) mellem de brugsberettigede indbyrdes. Disse dokumenter kan i og for sig ikke afsvække de foreliggende oplysninger, der indeholder vidnesbyrd fra ældre tid om, at fjeldet har været anset som og betragtet for almenning. Jeg skal her ikke levere nogen længere redegjørelse for de retsregler, som gjælder herom, men anser det for tilstrækkelig at henvise til de av Høiesteret afsagte domme om Hardagerviddens retsforhold,¹²⁶ i hvis premisser der redegjøres for, at et almenningsbevis fra statens side er tilstrækkelig til at fastslå en fjeldstrækningens karakter af statsalmenning, med mindre der fra de privates side føres modbevis, gående ud på, at strækningen senere er solgt at staten, udskiftet eller hævedet til eiendom og ikke bare brug.

Ærbødigst
Gunnar Tank.

Bilag.

---

¹²⁶ Retstidende 1916, side 1249 flg. og 1917, s. 708, 718 og 734 og min fremstilling i Rt. 1917, s. 641, "Om-hævd av almenning". ([Tanks fotnote 1 på side 31](#))

Arkivkonsulent Gunnar Tank (født 8. juni 1878 i Kristiania, endra i 1901 familienavn fra Nielsen (Tank Nielsen) til Tank, død 30. mars 1942) var utdannet jurist, men arbeidet med arkivfaglige oppgaver hele yrkeskarrieren. Han var først ansatt ved Riksarkivet, deretter ved Universitetsbiblioteket, før han ble arkivfaglig konsulent for Høyfjellskommisjonen og Landbruksdepartementet, senere utvidet til å omfatte oppgaver for en bredere del av regjeringsapparatet. Mye av arbeidet hans lå i skjæringspunktet mellom jus, arkivfag og historie.

Om Gunnar Tanks arbeid for Høyfjellskommisjonen skrev Edvard Lassen Norsk biografisk leksikon (utdrag):

Det arbeid som Tank utførte for Høyfjellskommisjonen, var av stor betydning for de rettsavgjørelser denne spesialdomstolen traff. ... Det gjaldt å få belyst utviklingen av eiendoms- og bruksforhold i vedkommende distrikt fra gammelt av. Tank har ved å bringe for dagen en mengde utrykt stoff om dette ydet et verdifullt bidrag både til norsk rettshistorie og kulturhistorie. Ikke minst har dette stoffet kulturhistorisk interesse.

Kilde: Wikipedia